

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ БАЗИС УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

© 2020 МУШНИКОВА С. А.

УДК 340.1
JEL Classification: O10

Мушникова С. А.

Теоретико-методичний базис управління безпекою розвитку підприємства

Метою статті є обґрунтування теоретико-методичного базису управління безпекою розвитку підприємства. У статті визначено, що складність функціонування всіх рівнів національної економіки, включаючи промислові підприємства, в сучасних умовах потребує революційних змін в їх системі управління, якщо розглядати підприємство як складну поліструктурну систему. Кризові ознаки, які спостерігаються протягом останніх десяти років, можуть як негативно, так і позитивно впливати на трансформації в діяльності окремих підприємств, призвести як до розвитку, так і до деградації підприємства. Тому в роботі пропонується теоретико-методичний базис управління безпекою розвитку підприємства. До основопологаючих складових теоретико-методичного базису управління безпекою розвитку підприємства можна віднести: мету управління, задачі, принципи управління, підходи, методи та інструменти управління, що, своєю чергою, є базою для формування конвергентно-інтегрованого механізму управління безпекою розвитку з синергетичним ефектом. Зокрема, обрання механізму управління безпекою розвитку підприємства базується на відповідних підходах, наряду з існуючими загальнонауковими теоретичними підходами створення ефективної системи управління підприємством, пропонується підходи до формування системи управління безпекою розвитку підприємств, а саме: аспектний, ситуаційний, системний, процесний, синергетичний та системно-синергетичний. В основу конвергентно-інтегрованого механізму з синергетичним ефектом покладено процес конвергенції всіх методичних базисів безпеки та розвитку підприємства з отриманням ефекту синергетики й окремих його складових.

Ключові слова: теоретико-методичний базис, розвиток підприємства, безпека підприємства, механізм управління безпекою розвитку підприємства.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-1-159-165>

Рис.: 1. Табл.: 1. Бібл.: 11.

Мушникова Світлана Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, Національна металургійна академія України (просп. Гагаріна, 4, Дніпро, 49005, Україна)

E-mail: svetamush@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3860-522X>

УДК 340.1
JEL Classification: O10

Мушникова С. А. Теоретико-методический базис управления безопасностью развития предприятия

Целью статьи является обоснование теоретико-методического базиса управления безопасностью развития предприятия. В статье определено, что сложность функционирования всех уровней национальной экономики, включая промышленные предприятия, в современных условиях требует революционных изменений в их системе управления, если рассматривать предприятие как сложную полиструктурную систему. Кризисные признаки, наблюдаемые в течение последних десяти лет, могут как негативно, так и позитивно влиять на трансформации в деятельности отдельных предприятий, привести как к развитию, так и к деградации предприятия. Поэтому в работе предложено теоретико-методический базис управления безопасностью развития предприятия. К основополагающим составляющим теоретико-методического базиса управления безопасностью развития предприятия можно отнести: цель управления, задачи, принципы управления, подходы, методы и инструменты управления, что, в свою очередь, является базой для формирования конвергентно-интегрированного механизма управления безопасностью развития с синергетическим эффектом. В частности, выбор механизма управления безопасностью развития предприятия базируется на соответствующих подходах, наряду с существующими общенаучными теоретическими подходами создания эффективной системы управления предприятием, предлага-

UDC 6340.1
JEL Classification: O10

Mushnykova S. A. Theoretical and Methodological Basis of Management of Enterprise Development Security

The aim of the article is to justify the theoretical and methodological basis of management of enterprise development security. The article determines that, under modern conditions, the complexity of the functioning of all levels of the national economy, including industrial enterprises, requires revolutionary changes in their management system if an enterprise is considered as a complex multi-structural system. The crisis signs observed over the past ten years can have both negative and positive impact on the transformation in activities of individual enterprises, lead to both development and degradation of an enterprise. Therefore, the theoretical and methodological basis of management of enterprise development security is proposed. The fundamental components of the theoretical and methodological basis of management of enterprise development security include: management goal, objectives, management principles, approaches, management methods and tools, which, in turn, is the basis for the formation of a convergent integrated mechanism for managing development security with a synergistic effect. In particular, the choice of a mechanism for managing enterprise development security is based on appropriate approaches. Along with the existing general scientific theoretical approaches to forming an effective enterprise management system, there proposed approaches to creating a system for managing enterprise development security, namely: aspectual, situational, systems, process, synergistic and systems-synergistic ones.

ються підходи по формуванню системи управління безпекою розвитку підприємств, а именно: аспектний, ситуаційний, системний, процесний, синергетичний і системно-синергетичний. В основу конвергентно-інтегрованого механізму з синергетичним ефектом покладено процес конвергенції всіх методических базисів безпеки і розвитку підприємства з отриманням ефекта синергетики по окремим його складовим.

Ключевые слова: теоретико-методический базис, развитие предприятия, безопасность предприятия, механизм управления безопасностью развития предприятия.

Рис.: 1. Табл.: 1. Библ.: 11.

Мушнікова Светлана Анатольевна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, Національна металургічна академія України (просп. Гагарина, 4, Дніпр, 49005, Україна)

E-mail: svetamush@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3860-522X>

The convergent integrated mechanism with a synergistic effect is based on the process of convergence of all methodological bases of security and development of an enterprise with obtaining a synergetic effect on its individual components.

Keywords: theoretical and methodological basis, enterprise development, enterprise security, mechanism for managing enterprise development security.

Fig.: 1. Tabl.: 1. Bibl.: 11.

Mushnykova Svitlana A. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, The National Metallurgical Academy of Ukraine (4 Haharina Ave., Dnipro, 49005, Ukraine)

E-mail: svetamush@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3860-522X>

Складність функціонування підприємств у сучасних соціально-економічних умовах визначається рядом причин зовнішньої та внутрішньої дії. Світова та, як її наслідок, національна кризи з однієї сторони та розвиток і розквіт східних економік в цей час – з іншої призвели до скорочення реального обсягу національної промислової продукції, до нездатності к адаптації промислових підприємств у цих умовах.

Втрата конкурентоспроможності промислових підприємств в цілому та конкретних видів продукції викликана, перш за все, застарілістю основних виробничих фондів та технологій виробництва; витисненням ресурсоемних, енергоємних і матеріалоемних виробництв високотехнологічними та менш витратними. Але використання високотехнологічної продукції не завжди можливо. Так, наприклад, будівництво не може й на сьогодні обійтися без використання металокопункцій; залізниця використовує металопродукцію на всіх напрямках діяльності тощо. А головне, система управління в цих умовах втрачає керуваність таким підприємством. Своєю чергою, наслідками підвищення безробіття стає втрата висококваліфікованого персоналу підприємств, в тому числі й управлінського. Але, як вважають прихильники класичної економіки та сучасні практики, кризові умови є найбільш привабливими для позитивного розвитку всіх рівнів економіки, насамперед суб'єктів господарювання. При цьому кризові умови господарювання передбачають виконання певних вимог безпеки діяльності. Тому, з нашої точки зору, розвиток повинен бути безпечним. Одним із пропонуванних заходів виходу з кризи є поєднання та визначення теоретико-методичного базису управління безпекою розвитку підприємства.

Виходом з ситуації, що склалася на сьогодні, з людиноцентричною орієнтацією розвитку національної економіки є використання кризових умов для забезпечення позитивного розвитку підприємств через залучення персоналу з креативним мисленням, який має певний досвід та компетенції управління промисловими підприємствами на різних рівнях їх управління.

Питання розвитку як на глобальному, так і на макро- та мікрорівнях, а також дослідження окремих аспектів еко-

номічного розвитку цікавить зараз багатьох учених світу. Серед дослідників, які зробили найбільш значний внесок в розробку цієї проблеми або окремих її напрямків, слід зазначити Шумпетера Й. А. [11], Ареф'єву О. В., Прохорова В. В. [1], Єрохіну О. О. [5] та ін.

Іншим напрямом досліджень науковців на сьогодні є питання безпеки окремих видів діяльності суб'єктів господарювання, насамперед економічної та фінансової безпеки. Серед них можна виокремити таких як: Геєць В. М. [3], Бланк І. О. [2], Лабунська С. В. [8], Ляшенко О. М. [10] та ін.

У сучасних складних кризових умовах господарювання окремі питання досліджень стосуються антикризового управління суб'єктів господарювання, визначаючи напрями організації, мотивації та контролю різних рівнів політичної, економічної, фінансової та інших видів криз. Серед них можна визначити таких авторів, як: Коваленко В. В., Суганяка М. В., Фучеджи В. І. [6], Король В. С. [7], Лігоненко Л. О. [9] та багато ін. Але, як було зазначено вище, на сьогодні необхідне поєднання «безпеки» та «розвитку» діяльності суб'єктів господарювання в єдину категорію «безпека розвитку» з визначенням теоретико-методичних основ управління саме безпекою розвитку підприємств.

Таким чином, **метою** дослідження є обґрунтування теоретико-методичного базису управління безпекою розвитку підприємства.

Історія розвитку управління як науки має багатий матеріал з концептуально-теоретичних розробок природи управлінської діяльності, методів оцінки ефективності професійного управління, а також за описами зразків практичної діяльності осіб, що приймають рішення. Сучасні теорії та підходи до управління використовують і розвивають на новому рівні складності багатьох принципів управління, сформульовані класиками різних шкіл і течій, використовуючи в управлінні досягнення різних наук, таких як: філософія, методологія, соціологія, психологія, антропологія, кібернетика тощо.

Тому для розкриття технологій і методів управління безпекою розвитку підприємства слід приділити особливу увагу реконструкції змісту, в тому числі управлінській ді-

яльності, а також критеріям її ефективності та підходам до аналізу на основі історико-критичного огляду наукових поглядів на управління та ефективність систем управління.

Пояснюється це тим, що управлінська діяльність як об'єкт дослідження являє собою складне, багатопланове явище, і кожен автор виділяє ті аспекти, які більше відповідають його конкретним завданням та обраним методам дослідження. По багатьох з таких аспектів, як свідчить історія науки управління, розвиваються наукові напрями і школи, але всі вони зрештою можуть бути оцінені як односторонні. У дослідженні систем управління використовуються закони, закономірності, категорії, що є предметами вивчення різних наук, кожна з яких має свої базові концептуальні положення, понятійний апарат, мову. У результаті в управлінні використовуються найрізноманітніші концептуальні моделі та вимоги, які на практиці буває дуже складно поєднати.

Забезпечення позитивного безпечного розвитку будь-якої одиниці національної економіки, в тому числі й промислового підприємства, пов'язано з визначенням основоположних системних підходів і теоретико-методичного базису управління безпекою розвитку підприємства, що можливо схематично представити у вигляді схеми (рис. 1).

Наявність у промислового підприємства багатьох структурних функціональних складових, кожна з яких може характеризувати окремий вид діяльності підприємства, свідчить про нього як про складну поліструктурну систему із здатністю до самоорганізації завдяки системі управління при виконанні відповідних управлінських функцій

Сучасне підприємство як складна поліструктурна система самостійно може обирати спрямування свого розвитку. Так, підприємство, яке існує виключно сьогодні, без образу майбутнього використовує реактивний тип управління. Основна його ідея зводиться до того, щоб встигнути відреагувати на постійно виникаючі впливи навколишнього середовища. Головне завдання підприємства в такому випадку – накопичити якомога більше ресурсів до виникнення несприятливих обставин. У такій організації немає майбутнього, якщо не зміниться характер дій, що, своєю чергою, повинно бути забезпечено шляхом зміни ментальної моделі керівництва.

Протилежний тип управління – активний. Він означає, що у підприємства є потреба не стільки знати минуле, скільки представляти майбутнє, тобто планувати його. Тоді, довівши свої уявлення про майбутнє до високого рівня деталізації у вигляді цілей, підприємство може приймати рішення в сьогоденні. Таким чином, уже майбутнє починає керувати сучасним: підприємство у цьому виконує дії, які визначаються рішеннями, що диктуються сформованим образом майбутнього. Головне завдання промислового підприємства в такому випадку – нарощувати величину ресурсів для свого розвитку, що дозволяє йому, постійно розвиваючись, поступально йти вперед, випереджаючи інших.

Коли у підприємства з'являється орієнтир у вигляді цілей, у нього виникає можливість задіяти ресурси, якими рясніє зовнішнє середовище. Отже, для підприємства з реактивним типом управління доступні тільки ресурси

короткострокового, тактичного характеру, які зазвичай невеликі, а ресурси стратегічного характеру доступні тільки підприємствам з активним типом управління. Таким чином, майбутнє і зворотний зв'язок його з теперішнім часом функціонування – це ресурс, який доступний або недоступний підприємству залежно від обраного типу управління і в цьому сенсі є довгостроковою, стратегічною конкурентною перевагою будь-якого підприємства.

Особливості складових теоретико-методичного базису управління безпекою розвитку підприємства наведено в табл. 1.

Свої уявлення про майбутній стан підприємство формалізує у вигляді взаємопов'язаних цілей та завдань, заданих в часі. Формування ефективної системи управління безпекою розвитку промислових підприємств посідає одне з основних місць активного типу управління підприємством, завдяки чому в майбутньому передбачається ефективний розвиток всієї системи управління підприємством.

Досягнення цілі створення ефективної системи управління безпекою розвитку підприємства передбачає рішення задач стратегічного та тактичного характеру. Так, основними задачами управління безпекою розвитку підприємства, які об'єднують і задачі управління безпекою, і управління розвитком підприємства, зводяться до:

- аналізу діяльності підприємства і його взаємозв'язків з суб'єктами зовнішнього середовища;
- аналізу, оцінки та прогнозування внутрішньої та зовнішньої безпеки та розвитку підприємства;
- виявлення, аналізу і оцінки загроз безпеки та розвитку підприємства;
- затвердження прийнятих рішень і організації плану реагування за фактом виникнення загроз;
- впровадження заходів щодо попередження можливих загроз, ризиків у розвитку діяльності підприємства;
- постійної модернізації системи забезпечення безпеки в розвитку конкретного підприємства.

Основою рішення задач є використання методів і прийомів, які, наряду із загальнотеоретичним характером дії, мають конкретне практичне застосування. Зокрема, на підставі отриманих даних через використання економіко-статистичних методів та прийомів, обробки їх математичними методами подальше використання ігрових методів надає можливість обрати оптимальні управлінські рішення з великої кількості можливих сценаріїв розвитку подій.

Обрання механізму управління безпекою розвитку підприємства базується на відповідних підходах. Наряду з наявними загальнонауковими теоретичними підходами створення ефективної системи управління підприємством пропонуються підходи до формування системи управління безпекою розвитку підприємств, а саме: аспектний, ситуаційний, системний, процесний, синергетичний та системно-синергетичний.

Аспектний підхід передбачає вибір серед наявних видів загроз і ризиків функціональних складових діяльності підприємства таких, які в більшості впливають на безпеку розвитку підприємства в цілому протягом певного періоду часу.

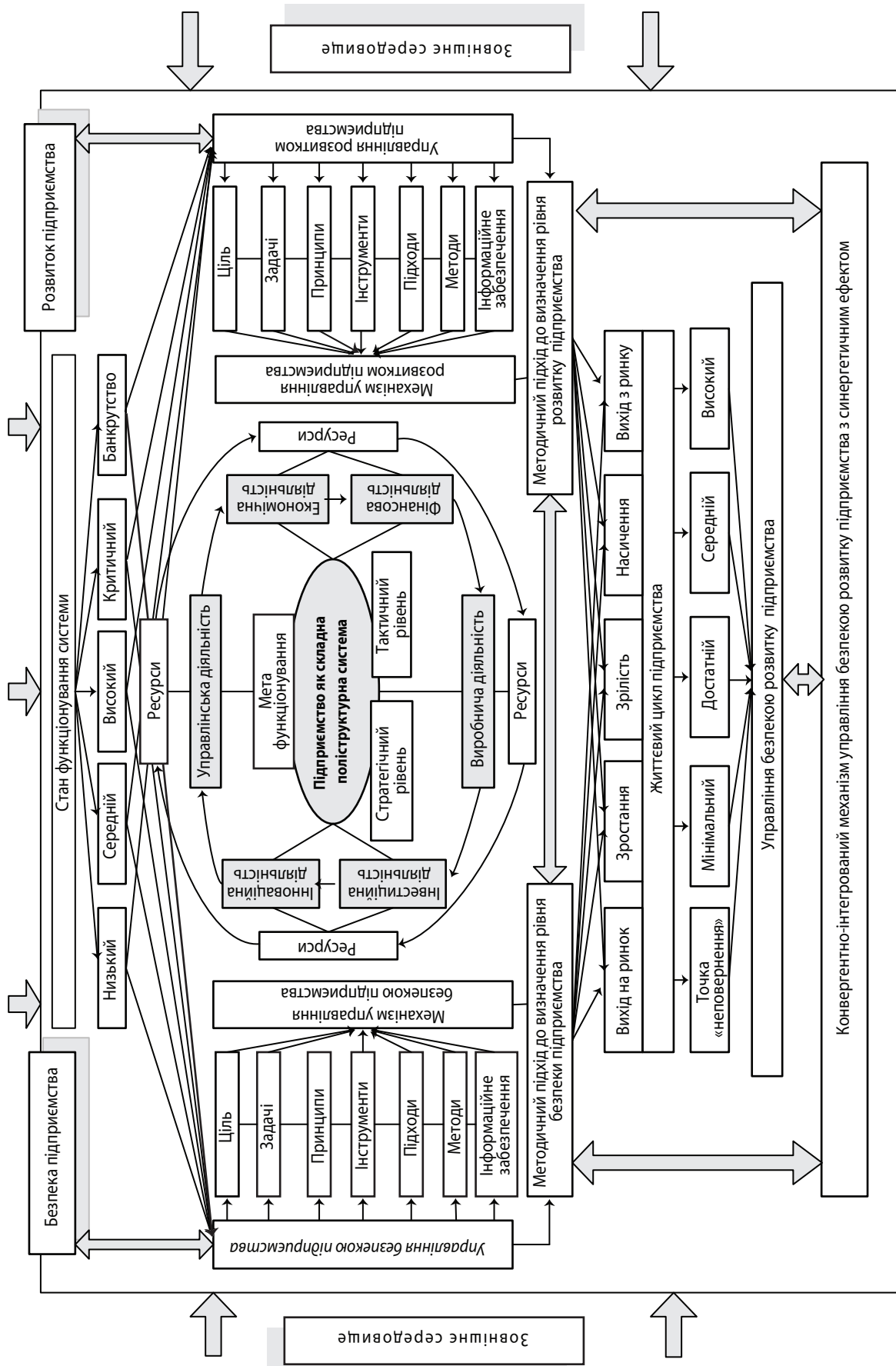

Рис. 1. Теоретико-методичний базис управління безпекою розвитку підприємства

Складові теоретико-методичного базису управління безпекою розвитку підприємства

Складові теоретико-методичного базису	Управління безпекою підприємства	Управління розвитком підприємства	Управління безпекою розвитку підприємства
Мета	Гарантування стабільного та максимально ефективного функціонування підприємства	Досягнення позитивних адаптаційних змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі, підвищення ефективності діяльності	Досягнення захищеного стану підприємства в процесі адаптації до трансформації в просторі та часі
Задачі	<ul style="list-style-type: none"> ▪ аналіз діяльності підприємства і його взаємозв'язків з суб'єктами зовнішнього середовища; ▪ аналіз, оцінка та прогнозування внутрішньої та зовнішньої безпеки та розвитку підприємства; ▪ виявлення, аналіз і оцінка загроз безпеки та розвитку підприємства; ▪ затвердження прийнятих рішень і організація плану реагування за фактом виникнення загроз; ▪ заходи щодо попередження можливих загроз, ризиків в розвитку діяльності підприємства; ▪ постійна модернізація системи забезпечення безпеки в розвитку конкретного підприємства 		
Функції управління	Класичні функції управління: планування, організація, мотивація, контроль, аналіз як під функція контролю		Специфічні контролінгові функції
Специфічні принципи	Законності, централізованого керівництва, комплексного застосування ресурсів та коштів, своєчасності, безперервності удосконалення, економічної доцільності та обґрунтованості, системності	Незворотності, комплексності, закономірності, гнучкості, альтернативності, законності, достовірності інформації	Безперервності, циклічності, адекватності, гнучкості, комплексності, синергетичності
Методи управління	Абстрактно-логічні, статистичні	Абстрактно-логічні, економіко-статистичні, математичні	Абстрактно-логічні, ігрові, економіко-статистичні, математичні, експертних оцінок
Інструменти	Ресурсне забезпечення всіх видів діяльності підприємства; сукупність методів та прийомів управління; взаємовідносини з зовнішніми та внутрішніми суб'єктами, виникнення та вирішення протиріч; фінансово-економічні важелі		
Механізм управління	Об'єктно та суб'єктно орієнтований механізм, який забезпечує вирішення виникаючих загроз та ризиків за окремим об'єктом та/або суб'єктом	Функціонально-структурний механізм орієнтований на розвиток окремих функціональних та структурних одиниць окремого підприємства	Конвергентно-інтегрований механізм з синергетичним ефектом, в основу якого покладено конвергенція всіх методичних базисів безпеки та розвитку підприємства з отриманням ефекту синергетики

Управління безпекою розвитку підприємства розглядається як комплексний процес, конвертований із складової розвитку та складової безпеки основних структурних одиниць і функціональних сфер: безпека розвитку фінансової, виробничої, інвестиційної, інноваційної, економічної, управлінської діяльності підприємства.

Центральним моментом ситуаційного підходу є ситуація або конкретний набір факторів зовнішньої та внутрішньої дії, які впливають на результати діяльності підприємства в певний момент часу. З урахуванням встановлених факторів дії, ситуаційний підхід дозволяє краще зрозуміти, які дії будуть більшою мірою сприяти досягненню цілей підприємства в конкретній ситуації, допомагає визначити тенденції безпеки розвитку підприємства, діагностувати стадію його життєвого циклу і здійснювати імітацію сценаріїв майбутнього розвитку підприємства. Цей підхід спрямований на виявлення точок очікуваних управлінських впливів з метою коригування траєкторії безпеки розвитку промислового підприємства.

Системний підхід як загальнонауковий, який спрямовано на цілісне сприйняття системних об'єктів, передбачає врахування всіх аспектів безпеки розвитку підприємства в їх взаємозв'язку і цілісності, виділення їх суттєвості, зв'язків між елементами і визначення характеру цих зв'язків в управлінні безпекою розвитку підприємства. Управління безпекою розвитку підприємства спрямоване на встановлення основних системоутворюючих чинників, які впливають на процеси всередині промислового підприємства, і взаємовідносини підприємства з зовнішнім середовищем. Розгляд підприємства як складної поліструктурної системи дозволяє розробити відповідний механізм управління його безпекою розвитку.

Управління підприємством на основі процесного підходу розглядається як процес, безперервна робота по досягненню цілей всіма функціональними складовими підприємства. З метою формування ефективної системи управління безпекою розвитку підприємств, в рамках цього підходу, необхідно розглядати кожний напрямок ді-

яльності підприємства та його функціональні складові як окремих процесів, поєднуючи їх в загальний процес управління підприємством в рамках виконання таких специфічних функцій контролінгу, як: облік, оцінка, аналіз, регулювання, прогнозування, організація і мотивація, контроль, коригування.

Синергетичний підхід щодо формування системи управління безпекою розвитку підприємства представляє свого роду системний підхід до складних відкритих нелінійних систем. Базуючись на теоретичній базі системного підходу, доповнюється категоріями: цикл, нестійкість, нерівноважності, точка біфуркації, катастрофа, внутрішні та зовнішні флуктуації, самоорганізація, аттрактор, стадія і фаза розвитку системи, управління розвитком. Облік синергетичних закономірностей суттєво змінює традиційні уявлення в галузі управління складноорганізованими системами, яке все більше починає ґрунтуватися на побудові керуючого впливу, погодженого з внутрішніми тенденціями розвитку систем. Це забезпечує розуміння сутності процесу безпеки розвитку підприємства і дозволяє виробити механізм його управління.

Системно-синергетичний є комплексним поєднанням теоретичних положень системного та синергетичного підходів у відокремлений механізм управління промислових підприємств на основі формування системи управління безпекою розвитку, дозволяє врахувати їх емерджентні впливи, виробити інструментарій управління безпекою розвитку, спрямований на досягнення синергетичного ефекту від їх впровадження. Дозволяє сформулювати якісно нову концепцію розуміння економічної сутності безпеки розвитку. Отже, з одного боку, комбінований підхід дозволяє розробити механізм управління безпекою розвитку підприємства й обґрунтувати підвищення сукупного ефекту функціонування підприємства. З іншого боку, доводить переваги нелінійного мислення в рамках синергетики: передбачається розгляд альтернатив обраних шляхів розвитку (коригування завдяки обраному сценарію розвитку подій) з позиції оптимальності управлінських рішень поставленим цілям безпеки розвитку підприємства.

Прийняття рішень про впровадження системи управління безпекою розвитку є складним питанням для системи управління підприємством. Це пов'язано зі застарілими принципами та методами управління, які на сьогодні ще існують на підприємствах, обережністю або/і неспроможністю органів керівництва прийняття нових форм управління («людський» фактор) та ін. Необхідним питанням є формування механізму управління безпекою розвитку, враховуючи особливості функціонування промислових підприємств залежно від стадії життєвого циклу.

Більшість авторів [1] зазначають чотири найбільш розповсюджені підсистеми, через які підприємство накопичує нові навички та здатності при формуванні системи управління розвитком: селекція, ієрархія, час і простір або організація мережі, – які дозволять перетворити компетенції на рівні окремого підприємства на джерела його конкурентної переваги на рівні підгалузі та галузі взагалі. На наш погляд, узагальнений механізм управління безпекою розвитку повинен забезпечуватися за допомогою: структурного механізму, механізму прийняття рішень, що дає

можливість, зокрема, здійснювати внутрішню і зовнішню селекцію при формуванні системи управлінських рішень, і інформаційного механізму, який забезпечує діяльність перших двох механізмів.

Специфічні умови функціонування потребують формування конвергентно-інтегрованого механізму з синергетичним ефектом, в основу якого покладено конвергенцію всіх методичних базисів безпеки та розвитку підприємства з отриманням ефекту синергетики й окремих його складових, а саме інструментів, які б ефективніше вирішували всі поточні та перспективні завдання подолання кризового стану підприємства з подальшим його розвитком, а не тільки усунення тимчасових фінансово-економічних труднощів.

Насамперед конвергентно-інтегрований механізм реалізується через зовнішні та внутрішні інструменти впливу на суб'єкти та об'єкти управління, до яких слід віднести: ресурсне забезпечення всіх видів діяльності підприємства, методи та прийоми управління; взаємовідносини з зовнішніми та внутрішніми суб'єктами, виникнення та вирішення протиріч; фінансово-економічні важелі.

Особливу роль у ресурсному забезпеченні безпекою розвитку підприємства в кризових умовах функціонування повинні займати державне та інвестиційне фінансування. В умовах, що склалися, підприємствам занадто складно виділити власні фінансові ресурси для подальшого розвитку діяльності, що знижує рівень його безпеки розвитку.

Виходячи з обраних джерел фінансування розвитку підприємства необхідно визначитися з основними фінансовими методами та заходами, враховуючи кризовий стан ззовні, для подальшої організації фінансових відносин, а саме: прогнозування, планування розвитку діяльності, враховуючи відповідні індикатори й важелі. За допомогою цих методів забезпечується створення та використання на підприємствах грошових фондів, які в процесі фінансово-господарської діяльності матеріалізуються в різноманітних активах. Таким чином, конвергентно-інтегрований механізм забезпечує в тому числі й систему управління фінансами, що визначається своєю багатофункціональністю.

Ефективність конвергентно-інтегрованого механізму управління безпекою розвитку підприємства забезпечується тільки за умови поєднання у використанні фінансових важелів зовнішнього та внутрішнього впливу, таких як: податок, кредит, прибуток, виручка, ціна, амортизація тощо. Кожний з цих індикаторів виступає інформаційним забезпеченням в аналізі існуючого стану та перспектив розвитку діяльності підприємства.

Таким чином, виходячи з результатів дослідження можна зробити такі **висновки**:

- складність функціонування всіх рівнів національної економіки, включаючи промислові підприємства, в сучасних умовах потребує революційних змін в їх системі управління, розглядаючи підприємство як складну поліструктурну систему;
- кризові ознаки, які спостерігаються протягом останніх десяти років, можуть як негативно, так і позитивно впливати на трансформації в діяльності окремих підприємств, призвести як до розвитку, так і до деградації підприємства. Тому

в роботі пропонується розгляд таких теоретико-методичного базису управління безпекою розвитку підприємства;

- основоположними складовими теоретико-методичного базису управління безпекою розвитку підприємства стали: мета управління, задачі, принципи управління, підходи, методи та інструменти управління, що, своєю чергою, стало базою для формування конвергентно-інтегрованого механізму управління безпекою розвитку з синергетичним ефектом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ареф'єва О. В., Прохорова В. В. Управління розвитком економічних систем: теорія, механізми регулювання та управління : монографія. Харків : УкрДАЗТ, 2010. 301 с.
2. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия. Киев : Эльга, 2004. 784 с.
3. Геєць В. М. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство : монографія. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2006. 240 с.
4. Грицанов А. Новейший философский словарь. Минск, 1999. URL: <http://www.e-reading.club/book.php?book=149350>
5. Ерохина Е. А. Теория экономического развития: (системно-самоорганизационный подход). Томск : Изд-во Том. ун-та, 1999. 160 с.
6. Коваленко В. В., Суганяка М. В., Фучеджи В. І. Антикризисное финансовое управление в системе субъектов экономической деятельности: методы та інструменти оцінювання : монографія. Оdesa : ОДЕУ, 2013. 381 с.
7. Король В. С. Антикризисный менеджмент в условиях рыночной трансформации экономики : автореф. ... дис. канд. экон. наук : 08.06.02. Львів, 2001. 20 с.
8. Лабунська С. В. Методологічні засади управління витратами інноваційної діяльності підприємства: аспекти економічної безпеки : дис. ... д-ра экон. наук : 08.00.04. Харків, 2015. 630 с.
9. Лігоненко Л. О. Антикризисное управление підприємством : підручник. Київ : КНТЕУ, 2005. 824 с.
10. Ляшенко О. М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства : монографія. Київ : НISД, 2015. 348 с.
11. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. М. : Прогресс, 1982. 455 с.

REFERENCES

- Arefieva, O. V., and Prokhorova, V. V. *Upravlinnia rozvytkom ekonomichnykh system: teoriia, mekhanizmy rehulivannia ta upravlinnia* [Management of Economic Systems Development: Theory, Mechanisms of Regulation and Management]. Kharkiv: UkrDAZT, 2010.
- Blank, I. A. *Upravleniye finansovoy bezopasnostyu predpriyatiya* [Enterprise Financial Security Management]. Kyiv: Elga, 2004.
- Gritsanov, A. "Noveyshiy filosofskiy slovar" [The Latest Philosophical Dictionary]. Minsk, 1999. <http://www.e-reading.club/book.php?book=149350>
- Heiets, V. M. *Modeliuvannia ekonomichnoi bezpeky: derzhava, rehion, pidpriemstvo* [Modeling of Economic Security: State, Region, Enterprise]. Kharkiv: VD «INZhEK», 2006.
- Korol, V. S. "Antykryzoviy menedzhment v umovakh rynkovoї transformatsii ekonomiky" [Crisis Management in the Conditions of Market Transformation of Economy]: *avtoref. ... dys. kand. ekon. nauk : 08.06.02*, 2001.
- Kovalenko, V. V., Suhaniaka, M. V., and Fuchedzhy, V. I. *Antykryzove finansove upravlinnia v systemi subiektiv ekonomichnoi diialnosti: metody ta instrumenty otsiniuvannia* [Crisis Financial Management in the System of Economic Entities: Valuation Methods and Tools]. Odesa: ODEU, 2013.
- Labunska, S. V. "Metodolohichni zasady upravlinnia vytratamy innovatsiinoi diialnosti pidpriemstva: aspekty ekonomichnoi bezpeky" [Methodological Principles of Cost Management of Enterprise Innovation Activity: Aspects of Economic Security]: *dys. ... d-ra ekon. nauk : 08.00.04*, 2015.
- Liashenko, O. M. *Kontseptualizatsiia upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva* [Conceptualization of Enterprise Economic Security Management]. Kyiv: NISD, 2015.
- Lihonenko, L. O. *Antykryzove upravlinnia pidpriemstvom* [Enterprise Crisis Management]. Kyiv: KNTEU, 2005.
- Shumpeter, Y. A. *Teoriya ekonomicheskogo razvitiya* [Theory of Economic Development]. Moscow: Progress, 1982.
- Yerokhina, Ye. A. *Teoriya ekonomicheskogo razvitiya: (sistemno-samoorganizatsionnyy podkhod)* [Theory of Economic Development: (System-self-organization Approach)]. Tomsk: Izd-vo Tom. un-ta, 1999.

Стаття надійшла до редакції 14.02.2020 р.